

JOŠ JEDNOM O DVOSTRUKOSTIMA I TROSTRUKOSTIMA NASTAVAKA U PRIDJEVNOJ SKLONIDBI

Artur Rafaelović Bagdasarov

knjizi Hrvatski naš svagda(š)nji Stjepka Težaka nalazi se članak Dvostruki i trostruki nastavci u pridjevskoj deklinaciji i u njem ove riječi:

„Te dvojnosti i trojnosti odraz su jednoga stupnja našega književnojezičnog razvoja i ne treba ih smatrati privremenom narušenošću sustava, nego elastičnošću sustava koji pruža više stilske slobode, a katkad i sigurniju obavijesnost“ (Težak, 1991.: 92.).

Od onda je proteklo više od 15 godina, a hrvatski je jezik dobio više priručnika, ali taj prijelazni razvojni jezični stupanj vjerojatno ne će biti ni uskoro završen.

Evo sažetoga pogleda u suvremenu hrvatsku normativnu literaturu o oblikotvornim pridjevnim inačicama:

„Duži nastavci koji završavaju na -a, -u, -e ...upotrebljavaju se podjednako kao i kraći.“ (Hrvatska gramatika, 1995.: 180.).

„Produženi nastavci (s pokretnim -a u nastavcima -oga/-ega u GAjd m. i sr. roda, zatim u DLImn svih rodova u oba tipa deklinacije, te navesci -u i -e u DLjd m. i sr. roda zamjeničke deklinacije) nisu obavezni, ali su česti, češći u pisanome jeziku. Pritom se ponekad nastoji, bez pravoga razloga, -u vezati za D, a -e više za L.“ (Raguž, 1997.: 91.).¹

„Mogu se preporučiti genitivni likovi s nastavkom -oga (velikoga, dobrog, lijepoga), dativni likovi s nastavkom -omu (velikomu, lijepomu) lokativni s nastavkom -om (velikom, dobrom, lijepom) ili -ome (velikome, dobrome, lijepome)“ (Hrvatski jezični savjetnik, 1999.: 166.).

„Muški rod: N zelen-i, G zelen-og/zelen-oga, D zelen-om/zelen-omu/zelen-ome... L zelen-om/zelen-omu/zelen-ome...“ (Silić, 1999.: 44.).

„U hrvatskom jeziku u dativu jedine prednost ima duži nastavak (-omu, -emu), a u lokativu jednine kraći (-om). Nastavak -ome stilski je obilježen.“ (Težak, Babić, 2000.: 120.).

„N crn-i, G crn-oga, D crn-omu ...L o crn-om. U njegovanom i biranom izrazu prednost treba dati genitivu s naveskom a, dativu s naveskom u i lokativu bez naveska ili s naveskom e.“ (Ham, 2002.: 53.–54.).

„Pri sklanjanju određenih pridjeva u genitivu se može dodati navesak a, a u dativu i lokativu u ili e.“ (Frančić, Hudeček, Mihaljević, 2005.: 119.).

---

¹ Ako je „bez pravoga razloga“, zbog čega tada autor u svom tekstu praktične slovnice svugdje navodi navesak -ome u Ljd?

Kako se vidi iz navedenih priručnika, jedni daju prednost navesku -oga/-ega u genitivu jednine, -omu/-emu u dativu i bez naveska -om u lokativu; drugi -og, -om, -om; treći -oga/-ega, -omu/emu, -ome, a svi zajedno objašnjavaju da se može upotrijebiti i kraći i dulji oblik ovisno o stilu. Takve neujednačene normativne preporuke ogledaju se i u upotrebi – ne samo da prosječni govornici, nego i jezikoslovci rabe pridjevne padežne nastavke kako im je drago. Na primjer, nigdje ne piše da istodobno u jednoj rečenici, u jednom tekstu ili u knjizi autor može uporabljivati i kraći i dulji oblik, a takvu upotrebu susrećemo na svakom koraku. Navest ću nekoliko primjera iz različitih priručnika i jezikoslovnih članaka:

„Anglizmi su riječi preuzete iz engleskoga jezika. – Galicizmi su riječi iz francuskog jezika. – Standardnomu jeziku inače su potrebne... – Hrvatskom se jeziku prilagođuju... – Savjetnik koji će primarno brinuti o hrvatskom jezičnom standardu... – O znanstvenome stilu govori se...“ (Hrvatski jezični savjetnik, 1999.: 6., 48., 59., 287., 289., 291.). „Po prvome se općem pravilu velikim početnim slovom pišu... – Po drugom se općem pravilu... velikim početnim slovom piše. – Ako su složena, po drugome se općem pravilu piše...“ (Babić, Finka, Moguš, 2000.: 11., 12., 14.). „Tuđa zemljopisna imena koja se odavna upotrebljavaju u hrvatskome jeziku... – Odavna su u hrvatskom jeziku prihvaćene...“ (Babić, Ham, Moguš, 2005.: 40., 43.). „Prema osnovnom *teći* glagoli...“ (Babić, Finka, Moguš, 1996.: 44.). – „Prema osnovnome *teći* glagoli...“ (Babić, Finka, Moguš, 2000.: 48.). – „Prema osnovnomu *teći* dolazi...“ (Babić, Ham, Moguš, 2005.: 27.). „Na trećemu je mjestu prijedlog u..., na četvrtome je veznik da, na petome..., na šestome..., na sedmome..., na osmome..., na devetomu..., na desetomu partikula ne, itd.“ „I u našem bi valencijskom priručniku svi predikati kao natuknice bili poredani u prvom koraku u abecednom nizu, npr. engleski predikat u glavnome dijelu priručnika, a hrvatski u posebnom indeksu, ili obratno“ (Filologija, knj. 30.–31. /1998./: 77., 189).

Razmjerno stare jezične navike nisu još posvema otišle, a nove oživljenice nisu još potpuno prihvaćene ili ustaljene. U ovom je slučaju riječ o morfološkim oživljenicama, o nastavcima koji su bili stalnica hrvatske morfološke norme. O tome Tafra (2003.: 313.) kaže:

„Ima normnih obilježja koja su tipična za hrvatski standardni jezik i koja se nisu mijenjala od početka standardizacije do danas. U pridjeva u povijesnoj okomici izdvajaju se razlikovanje dvaju sklonidbenih tipova, razlikovanje nastavaka za D i Ljd. muškoga i srednjega roda u pridjevno-zamjениčkoj sklonidbi te nepostojanje navezaka.“

Usporedimo tri slovnicih pravila:

„Kad je više pridjeva jedan za drugim, često se upotrebljava od prvoga duži oblik, a od drugoga kraći, npr. Rječnik hrvatskoga kajkavskog književnog jezika“ (Hrvatska gramatika, 1995.: 180.). – „Kad se nađu zaredom dva ili više pridjeva u padežu koji dopušta dva ili tri oblika... na prvome i drugome (ako su tri) obično „duži“, a na trećemu „kraći“: suvremeni hrvatski standardni jezik – suvremenoga hrvatskoga standardnog jezika, suvremenomu hrvatskomu standardnom jeziku itd.“ (Silić, 1999.: 45.). – „Kad uz imenicu stoje dva pridjeva u službi atributa, obično prvi ima dulji, a drugi kraći na-

stavak (premda i drugi može imati dulji nastavak): G ... hrvatskoga književnog jezika L ... slojevitome modernom romanu“ (Hrvatski jezični savjetnik, 1999.: 166.).

Mogući je posljedak dvosmislenosti spomenutih razlika u tom da se jedan govornik služi jednim pravilom, drugi – drugim pravilom, a treći katkad i jednim i drugim. Na primjer:

„... govoriti o težnji Hrvatske da predstavi mnogostruku i bogatu pojavnost vlastite književne tradicije – one srednjoeuropskoga, mediteranskoga i južnoslavenskoga kulturnoga kruga... namjera je jačanje prisutnosti hrvatske književnosti na njemačkome govornom području...“ (Vjesnik, 16. 3. 2006.: 41.). „Takve poruke kompletnoga današnjega medijskoga prostora odraz su naše stvarnosti... Zagrebačka izdavačka kuća „Celeber“ objavila je još jedno djelo proslavljenoga suvremenog britanskog književnika...“ (Vjesnik, 17. 3. 2006.: 16., 43.).

Jezikoslovci naglašuju da je *uporaba navezaka bitno povezana s funkcionalnim stilovima*; da se *navesci smatraju znakom dobrog, biranog stila*; da su *češći u pisanome jeziku*; da ovisе *o stilu pisanja i govorenja*; da je *nastavak -ome stilski obilježen*; da su *oblici bez navezaka najčešći u razgovornom jeziku i jeziku novina, radija i televizije*... Znači li to da isti autori u istom radu istodobno upotrebljavaju i „dobri“, „birani“, „njegovani“ stil i „neobilježeni“, „neutralni“ stil? Prema raznolikim normativnim pravilima, tako bi se moglo zaključiti. Zbog toga bi normativna pravila valjalo ujednačiti jer normativna ujednačenost, u ovom slučaju morfološka, olakšava učenje književnoga jezika i valjanu upotrebu.

Literatura

- Barić, Eugenija i dr., Hrvatska gramatika, ŠK, Zagreb, 1995.
- Barić, Eugenija i dr., Hrvatski jezični savjetnik, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, ŠN, Pergamena, Zagreb, 1999.
- Babić, Stjepan, Sanda Ham, Milan Moguš, Školski pravopis, ŠK, Zagreb, 2005.
- Babić, Stjepan, Božidar Finka, Milan Moguš, Hrvatski pravopis, ŠK, Zagreb, 1996., 2000.
- Brozović, Dalibor, O navescima u dativu i lokativu, Jezik, god. 27., Zagreb, 1980.
- Frančić, Anđela, Lana Hudeček, Milica Mihaljević, Normativnost i višefunkcionalnost u hrvatskome jeziku, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb, 2005.
- Ham, Sanda, Školska gramatika hrvatskoga jezika, ŠK, Zagreb, 2002.
- Raguž, Dragutin, Praktična hrvatska gramatika, Medicinska naklada, Zagreb, 1997.
- Silić, Josip, Hrvatski jezik 2, Udžbenik za 2. razred gimnazije, ŠK, Zagreb, 1999.
- Tafra, Branka, Dijakronijski aspekti normiranja hrvatskoga jezika, Zbornik Zagrebačke slavističke škole, Filozofski fakultet, Zagreb, 2003.
- Težak, Stjepko, Hrvatski naš svakda(š)nji, ŠN, Zagreb, 1991.
- Težak, Stjepko, Stjepan Babić, Gramatika hrvatskoga jezika, ŠK, Zagreb, 2000.

Sažetak

Artur Rafaelović Bagdasarov,
 Moskovski državni institut za međunarodne odnose, Moskva
 UDK 811.163.42, stručni članak
 Primljen 21. svibnja 2006., prihvaćen za tisak 5. siječnja 2007.

Once more about the Duplicities and Triplicities of Endings
 in the Declension of Adjectives

The author shows that formative adjectival versions of case-endings have not been uniformly standardized, having as a consequence a lack of uniformity in the language practice. In such language circumstances not only average speakers, but frequently also the language experts are unable to find reliable answers, or make correct choices in the grammatical standard.

PITANJA I ODGOVORI

LIJEP ILI SRDAČAN POZDRAV

Novinar Ante Bekić, koji nastoji govoriti što boljim hrvatskim jezikom i zato pazi na svaku jezičnu pojedinost, pita je li izraz *lijep pozdrav*, kako se može čuti u nekim emisijama na radiju, televiziji i razgovoru, dobar. Čini mu se da nije jer misli da pozdrav može biti samo srdačan. Pita, ima li pravo.

Ima, ali samo u jednome smislu. Izraz *srdačan pozdrav* najuobičajeniji i stilski najneutralniji, ali ima i drugih pozdrava. Sam kaže da se čuje lijep pozdrav, a pošto me upozorio i na tu mogućnost, zapazio sam, što inače možda ne bih, da je jedan znanac završio telefonski razgovor sa mnom s *Lijep pozdrav!*

Unaprijed sa sigurnosti možemo reći da pozdrav ima više raznih atributa. Nemamo kolokacijski rječnik da bismo to lako provjerili pa moramo malo drugačije. Mario Grčević ima korpus od 220 milijuna pojavni-

ca i u njem uz pozdrav ima osamdesetak različitih atributa, ali još nema sve, pa ni neke uobičajene kao što je *andeoski*, *Gospin*, *prijateljski*, *vojnički*, *njegov*... Za komunizma je najčešći bio *drugarski pozdrav*.

Ostavimo po strani odnosne attribute i zaustavimo se na opisnim pridjevima, koji su za ovo pitanje zanimljiviji. Većinu mi je ispisao M. Grčević: *banalan*, *dobrostitiv*, *efektan*, *gromki*, *hrapav*, *iskreni*, *lijepi*, *kratak*, *kritičan*, *ljubazan*, *mirisni*, *milozvučan*, *nezaobilazan*, *običan*, *obvezatan*, *poseban*, *slučajni*, *snažan*, *srdačan*, *stidljiv*, *svečani*, *svojevrstan*, *topli*, *tradicionalan*, *vatreni*, *vedri*, *veliki*, *zadnji*, *zadovoljavajući*, *zahvalan*, a neke sam za ovu priliku skupio sam: *bogoljubni*, *himben*, *mili*, *nijem*, *oštri*, *podrugljiv*, *sladak*, *svet*, *tih*, *uobičajen*, *uzbuđen*.

To pokazuje da imenica pozdrav može imati mnogo atributa, a ne samo jedan. Uzmimo samo primjer s *topao*. U S. S. Kranjčevića nalazimo ovakvu rečenicu: *Zlačani vali mu tople pozdrave sunašca nose*. Može se reći da su ovdje *topli pozdravi* zbog